

**“Hatáskör-kijelölő jelentés (Scoping Report)”
a Nemzetközi Bíróságnak a Bős-Nagymaros Projekt
ügyében hozott ítélete által érintett Duna-szakaszok Vízyűjtő Gazdálkodási Tervéhez
kapcsolódó intézkedési programokat érintő,
tervezett közös magyar-szlovák Stratégiai Környezeti Vizsgálatáról**

Magyar javaslat

Készítette:
a Stratégiai Környezeti Vizsgálatot előkészítő közös magyar-szlovák munkacsoport magyar
szekciója

Az angol eredeti változathól készült fordítás

2008. február 5.

Tartalomjegyzék

1. AZ ÖSSZEFÜGGÉSEK ISMERTETÉSE	3
1.1. JOGI KÖTELEZETTSÉGEK	3
1.1.1. A BÍRÓSÁG ÍTÉLETÉBŐL EREDŐ KÖTELEZETTSÉGEK	3
1.1.2. AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGI JOGBÓL EREDŐ KÖTELEZETTSÉGEK	4
1.1.2.1. A VÍZ KERETIRÁNYELV	4
1.1.2.2. A KÖZÖSSÉG TERMÉSZETVÉDELMI POLITIKÁJA	5
1.2. ÁTFOGÓ KÖRNYEZETVÉDELMI KÉRDÉSEK	6
1.3. A STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT ÁLTAL MEGHATÁROZOTT KERET, MINT NYILVÁNVALÓ MEGKÖZELÍTÉS	7
1.4. STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT JOGI KERETE	8
2. AZ ÉRINTETT DUNA-SZAKASZOKRA VONATKOZÓ LÉNYEGES VÍZGAZDÁLKODÁSI KÉRDÉSEK	9
2.1. A VÍZGYŰJTŐ GAZDÁLKODÁSI TERV KÖRNYEZETJAVÍTÁSRA VONATKOZÓ KIZÁRÓLAGOSSÁGA	9
2.2. A STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT CÉLTERÜLETEI	9
2.3. A JELENTŐS VÍZGAZDÁLKODÁSI KÉRDÉSEK MEGHATÁROZÁSA	10
2.3.1. SZIGETKÖZ (249-ES SZÁMÚ VÍZTEST, 1790-1852 FOLYAMKILOMÉTER, DUNACSÚNY-SZAP)	10
2.3.2. SZAP ÉS AZ ÍPOLY BETORKOLLÁSA KÖZÖTTI DUNA-SZAKASZ (248-AS SZÁMÚ VÍZTEST, 1708-1790 FOLYAMKILOMÉTER).....	11
2.4. A DUNA ÉRINTETT SZAKASZÁVAL KAPCSOLATOS TERVEK, PROGRAMOK, STRATÉGIÁK ÉS JOGSZABÁLYOK 13	
3. STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT: TÉMAKÖRÖK ÉS KRITÉRIUMOK	13
3.1. A STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT CÉLJA.....	13
3.2. TÉMAKÖRÖK ÉS KRITÉRIUMOK	14
4. TERVEZÉSI ALAPELVEK ÉS MEGKÖZELÍTÉS	17
4.1. ALAPVETŐ ELVÁRÁSOK	17
4.2. TERVEZÉSI LÉPÉSEK AZ ÖKOLÓGIAI STÁTUSZ JAVÍTÁSÁRA (VÍZGYŰJTŐ GAZDÁLKODÁSI TERV)	17
4.3. AZ ÁRVÍZVÉDELEM, HAJÓZÁS ÉS EGYÉB ÉRDEKELTSÉGEK FEJLESZTÉSE	19
4.4. JAVASOLT MEGKÖZELÍTÉS	19
5. A NYILVÁNOSSÁG RÉSZVÉTELE.....	21
5.1. A VÍZGYŰJTŐ GAZDÁLKODÁSI TERVBEN VALÓ NYILVÁNOS RÉSZVÉTEL GYAKORLATA MAGYARORSZÁGON 21	
5.2. A VÍZGYŰJTŐ GAZDÁLKODÁSI TERVBEN VALÓ NYILVÁNOS RÉSZVÉTEL ESZKÖZEI.....	23
TOVÁBBI INFORMÁCIÓFORRÁSOK.....	24
FÜGGELÉKEK	26

1. Az összefüggések ismertetése

1.1. Jogi kötelezettségek

A Feleknek a Bős-Nagymaros Projekttel kapcsolatos jogi kötelezettségeit egyrészt a Nemzetközi Bíróság és a nemzetközi közjog érvényben lévő rendelkezései, másrészt az Európai Közösségi Jog határozza meg.

1.1.1. A Bíróság ítéletéből eredő kötelezettségek

A Hágai Nemzetközi Bíróság 1997. szeptember 25-én hozta meg ítéletét a Duna Magyarország és Szlovákia közötti szakaszát érintő Bős-Nagymaros Projektje ügyében. A döntés értelmében *“a Bíróság megállapította:*

- *„hogy Magyarország 1989-ben jogtalanul függesztette fel, majd hagyta abba végleg a gát-projekt munkálatok azon rá eső részét, melyekről a Magyarország és Csehszlovákia által 1977-ben aláírt szerződés és annak kapcsolódó dokumentumai rendelkeznek;*
- *„hogy Csehszlovákia jogosan kezdte meg 1991. novemberében egy alternatív átmeneti megoldás (az ún. “C változat”) előkészítését, de nem volt joga ahhoz, hogy egyoldalú intézkedésként üzembe állítsa ezt a létesítményt 1992 októberében;*
- *„hogy a Magyarország által 1992. május 19-én kiadott nyilatkozat az 1977-es Szerződés és az ahhoz kapcsolódó dokumentumok érvényének megszüntetéséről nem jelentette azok törvényes megszüntetését (valamint hogy következőképpen azok még mindig érvényben vannak, és szabályozzák a Felek közötti viszonyt);*
- *valamint, hogy Csehszlovákia jogutódként Szlovákia tekintendő az 1977-es Szerződés egyik szerződő Felének.*

A Felek által a jövőben követendő eljárásra vonatkozólag a Bíróság megállapította, hogy:

- *Magyarországnak és Szlovákiának jóhiszemű tárgyalásokat kell folytatnia a fennálló helyzet figyelembe vételével, és minden szükséges lépést meg kell tennie az 1977-es Szerződés céljainak elérése érdekében;*
- *hacsak a Felek másképpen nem egyeznek meg – a szlovák területen lévő gátra vonatkozólag közös operatív rendszert kell kidolgozni az 1977-es Szerződésben foglaltaknak megfelelően;*
- *mindegyik Fél köteles kárpótolni a másik Felet az eljárásából adódó károkért; valamint*

- az építkezéssel és a műtárgyak üzemeltetésével kapcsolatos számlákat az 1977-es Szerződésben és az ahhoz kapcsolódó dokumentumokban foglalt vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően kell kiegyenlíteni.

A Bíróság azon a véleményen volt, hogy a környezetvédelmi jog újonnan kidolgozott rendelkezései érvényesek a Szerződés végrehajtására, és hogy a Felek megegyezés szerint beépíthetnék ezeket a Szerződés több cikkének alkalmazása révén. A Bíróság megállapította, hogy a Feleknek – a gazdasági fejlesztés és a környezetvédelem összehangolása érdekében - "újra át kellene tekinteniük a bősi erőmű működésének a környezetre gyakorolt hatásait. Kiemelten fontos, hogy kielégítő megoldást találjanak a Duna régi medrébe és a folyó mellékágaiba terelendő vízmennyiséget illetően."^{1 2}

1.1.2. Az Európai Közösségi Jogból eredő kötelezettségek

Tekintettel arra, hogy mindkét Fél az Európai Unió tagja, az Európai Közösségi Jog egésze kötelező rájuk nézve. Az EU környezetvédelmi jogszabályai horizontális jogi keretet alkotnak, mely a jogvita megoldásának számos dologi és ügyrendi aspektusát érinti. A vonatkozó Közösségi jogszabályok skálája az EU víz- és természetvédelmi jogszabályokban lefektetett környezetvédelmi céloktól és korlátozásoktól a különböző irányelvekben a hatásvizsgálatokra és a nyilvános részvételre vonatkozóan megadott követelményekig terjed.

1.1.2.1. A Víz Keretirányelv

Az EU vízügyi politikájára vonatkozó irányadó elveket, célokat és jogi előírásokat az ún. Víz Keretirányelv (Water Framework Directive, WFD)³ fogalmazza meg.

A Víz Keretirányelv a Közösség döntő jelentőségű jogszabálya a jogvita rendezése szempontjából, mivel a jogvita megoldásának alapelveit az Irányelvben lefektetett környezetvédelmi célok alapos megfontolásával kell meghatározni, miközben a figyelembe veendő technikai változatok paramétereinek összhangban kell lenniük az Irányelv által megszabott környezetvédelmi paraméterekkel, s a végleges megoldást harmonizálni kell a szlovák szakértőkkel együttműködésben elkészítendő vízgyűjtő-gazdálkodási tervekkel, illetve azokba bele kell foglalni.

A Közösség vízvédelmi politikájának fő célja a víz minőségének védelme és javítása. Ennek érdekében a víz állapotának (további) romlását meg kell előzni; fenntartható, kiegyensúlyozott, méltányos és ésszerű vízhasználatot kell megvalósítani, továbbá biztosítani kell a vízi ökoszisztémák és az attól közvetlen módon függő szárazföldi és vízi ökoszisztémák védelmét.⁴ Következésképpen, a Víz Keretirányelv az, amely meghatározza az érvényes környezetvédelmi

¹ A Hágai Nemzetközi Bíróság 1997. szeptember 25-én kiadott, 1997/10-es számú Sajtóközleménye. <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?pr=267&p1=3&p2=1&case=92&p3=6>

² Nem a Bíróság által kiemelve

³ 2000/60/EK Irányelv az európai közösségi intézkedések kereteinek meghatározásáról a víz politika területén

⁴ A Víz Keretirányelv bevezető (19), (26) és (23) szakaszai, 1. cikk (a)-(b) pontja

célokat a felszíni és felszín alatti víztestekre, valamint a víztestekkel kapcsolatban álló területekre vonatkozólag. Ez lényegében – a felszíni és felszín alatti vizek esetében – legalább a “jó víz állapot” elérését jelenti, míg a védett területek esetében a kapcsolt védelmi célok párhuzamos és integrált teljesítését foglalja magában.

A Víz Keretirányelv megvalósításának első lépéseként 2004-ben megtörtént a vízgyűjtő terület egyes körzeteinek osztályozása, és ezen belül az erősen módosított víztestek átmeneti kijelölése⁵. Ennek eredményeképpen a Duna főmedrének Dunacsún és Szap közötti szakaszát “erősen módosított víztestnek” minősítették; a Szigetköz és a Szap illetve a Duna-Ipoly torkolat közötti Duna-szakaszt “valószínűleg erősen módosított víztestként” definiálták. Fontos szem előtt tartani, hogy a két említett víztest jelenlegi minősítése egy olyan lépésnek és hosszan tartó gyakorlatnak az eredménye, melyet a Nemzetközi Bíróság törvénytelennek minősített. A Duna-Ipoly torkolat alatti teljes magyarországi Duna-szakasz “természetes (nem erősen módosított) víztest” minősítést kapott.

Következésképpen a Tagállamoknak meg kell vizsgálniuk, hogy a “jó víz állapot” elérhető-e megfelelő intézkedések révén, továbbá hogy a jelenlegi megoldásnak van-e technikailag és gazdaságilag megvalósítható, környezetvédelmi szempontból kedvezőbb alternatívája. Ez az elvárás a gyakorlatban azt jelenti, hogy a Magyar Köztársaságnak és a Szlovák Köztársaságnak – a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés folyamatának keretein belül – közösen vagy egymástól függetlenül át kell tekintenie a vizek jó állapotának eléréséhez szükséges intézkedéseket, és meg kell vizsgálnia, hogy még mindig érvényesek-e azok a konjunktív feltételek, melyek alapján “erősen módosított víztestnek” minősült⁶.

Amennyiben bebizonyosodik, hogy ezek a feltételek egy adott víztest esetében még mindig fennállnak, úgy az adott víztestet erősen módosítottnak kell tekinteni; egyébként természetes állapotúnak tekintendő. Ugyanakkor mindkét esetben ki kell dolgozni egy olyan intézkedési tervet, melynek eredményeképpen jó ökológiai állapot vagy (egy erősen módosított víztest esetében) jó ökológiai potenciál biztosítható.

Az érintett szakaszokon elvégzendő konkrét intézkedések csak a környezetvédelmi célok meghatározását követően definiálhatók. Az intézkedések esetében biztosítani kell a már meglévő és üzemelő létesítményekkel kapcsolatos valamennyi hasznosítási forma – pl. energiatermelés, hajózás és árvízvédelem – valamint a létesítmények és működésük környezetvédelmi kompatibilitását. Ennek feltétlenül magában kell foglalnia a Bős-Nagymaros Projekt működésének átfogó revízióját, valamint a megfelelő módosításokat.

1.1.2.2. A Közösség természetvédelmi politikája

⁵Az európai közösségi intézkedések kereteinek a víz politika területén történő meghatározásáról szóló 2000/60/EC Irányelv értelmében 2005. március 22-i határidő előtt benyújtandó jelentés a dunai vízgyűjtő terület magyarországi részének jellemzőiről, az emberi tevékenységek környezetre gyakorolt hatásáról és a vízhasználat gazdasági vizsgálatáról. Magyar Köztársaság, 2005. március

⁶Víz Keretirányelv 4. cikk (3) bekezdés; a részletes minősítési feltételeket és eljárásokat a Erősen Módosított Víztestekről szóló Útmutató Dokumentum 12-14., 19-23. és 19-59 oldalai tartalmazzák.

A Közösség természetvédelmi politikája - különös tekintettel az ún. Madárvédelmi és Élőhelyvédelmi irányelvekre⁷ - alapvető korlátozásokat határoz meg az EU Natura 2000 természetvédelmi hálózatának, illetve a hozzá tartozó védett területek kedvező természetvédelmi állapotának fizikai módosítására, illetve egyéb beavatkozás révén történő befolyásolására vonatkozólag. Jóllehet a Közösség természetvédelmi politikájának fő célkitűzése az élőhelyek és fajok károsodásának vagy megzavarásának megakadályozása, egyúttal az egyes területek aktív kezeléséről – vagyis a tagállamok által végzendő beavatkozásokról – is rendelkezik. Az aktív kezelési intézkedések célja az érintett élőhely-típusok és fajok kedvező természetvédelmi helyzetben történő fenntartása vagy helyreállítása, valamint a madár-populációk fenntartása egy olyan szinten, amely megfelel az ökológiai, tudományos és kulturális követelményeknek.

A kezelési intézkedés típusát a Tagállam választhatja meg annak alapján, mit tart megfelelőnek az Élőhelyvédelmi Irányelv előírásainak figyelembe vételével. A kezelési intézkedések tartalmát az adott Natura 2000 terület speciális ökológiai szükségleteinek megfelelően, a rendelkezésre álló tudományos ismeretek alapján kell meghatározni, figyelembe véve a vonatkozó gazdasági, társadalmi és kulturális követelményeket, valamint a regionális és helyi jellegzetességeket.

A Feleknek a Natura 2000 területek aktív kezelésével kapcsolatos kötelezettségeit *prima facie* nem érinti a Bős-Nagymaros vita. Ugyanakkor a jelenleg érvényes környezetvédelmi céloknak való megfelelés érdekében a létesítmények működésében létrehozandó jövőbeni változtatások szükségessé tehetik a jelenlegi kezelési intézkedések felülvizsgálatát számos élőhely tekintetében.

1.2. Átfogó környezetvédelmi kérdések

A Bős-Nagymaros Projekt által érintett terület a Dunának egy meglehetősen nagy kiterjedésű magyarországi szakaszát tartalmazza, beleértve leginkább a szlovák-magyar határterületeket. A magyar oldalon a kiemelt jelentőségű természetes élőhelyek közé tartozik a Szigetköz területe, valamint az érintett terület egyéb részein fekvő árterületek és mellékág-rendszerek.

A Magyarország által összeállított “Víz Keretirányelv – Fontos Vízgazdálkodási kérdések” témájú konzultációs dokumentum⁸ szerint a Duna ezen szakaszát érintő legfontosabb vízgazdálkodási kérdések a következők:

- a folyómeder süllyedése,
- elégtelen vízhozam a Szigetköz mellékág-rendszerében,
- vízminőség-romlás.

⁷ A vadon élő madarak védelméről szóló, 79/409/EGK irányelv (“Madárvédelmi Irányelv”), a természetes élőhelyek és a vadon élő flóra és fauna védelméről szóló 92/43/EGK irányelv (“Élőhelyvédelmi Irányelv”).

⁸ Vitaanyag a Magyarországjelentős vízgazdálkodási kérdésekről. A Víz Keretirányelv 14. cikke és a 221/2004 (VII. 21.) Kormányrendelet 19.§-a szerinti társadalmi részvétel és konzultáció dokumentuma 2007. december 22.

1.3. A Stratégiai Környezeti Vizsgálat által meghatározott keret, mint nyilvánvaló megközelítés

A Felek korábbi tárgyalásaik során megegyeztek az Európai Unió érvényes jogszabályainak – ezek közül kiemelten a 2000/60/EK Víz Keretirányelvnek⁹ – az alkalmazásában. Az utóbbi kiemelt fontosságú, tekintettel arra, hogy

- kötelező tervezési feladatot határoz meg a jogviták által érintett területen, és a megfelelő tervezési tevékenység elmulasztása az Európai Bizottság által kezdeményezett (peres) eljárást, és végül szankciókat von maga után,
- az intézkedési programok tekintetében Stratégiai Környezeti Vizsgálat lefolytatását írja elő még a Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv (River Basin Management Plan, RBMP)¹⁰ előkészítése során, melyet a Nemzetközi Bíróság ítéletének végrehajtása által érintett területen – a párhuzamos intézkedések elkerülése érdekében – egyetlen közös magyar-szlovák Stratégiai Környezeti Vizsgálat keretein belül kell elvégezni, továbbá
- a legalkalmasabb eszközt biztosítja a jogvitával kapcsolatos környezetvédelmi célkitűzések meghatározásához (melyekre vonatkozólag nem született megállapodás a korábbi szakértői tárgyalások során¹¹), valamint a természeti erőforrások fenntartható használatának optimalizálásához, ahogyan azt a szlovák fél által átnyújtott dokumentumok is tartalmazzák^{12 13}

A fentiek figyelembe vételével a Bős-Nagymaros jogvitában lefolytatandó Stratégiai Környezeti Vizsgálatot bele kell foglalni a Víz Keretirányelvnek megfelelően végrehajtandó vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés folyamatába.

Fontos megjegyezni, hogy a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság közötti, a Duna szóban forgó szakaszát érintő megoldatlan jogvita miatt a Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv bizonyos elemeiről a két országnak még tárgyalnia kell. Ez a fő oka annak, hogy mindkét félnek gondosan kell mérlegelnie és kiválasztania azokat az intézkedéseket, amelyek a Vízgyűjtő Gazdálkodási

⁹ Jelentés a kormányküldöttségek számára. A rész: Szinopszis a Folyamgazdálkodási, Környezetvédelmi, Hajózási és Energetikai Szakértői Munkacsoport mandátumában megfogalmazott kérdésekkel kapcsolatban folytatott tárgyalásokról. Budapest/Pozsony 2006. március 27.

¹⁰ Tagállam Workshop – A Víz Keretirányelv Vízgyűjtő-gazdálkodási terveinek Stratégiai Környezeti Vizsgálata. 2007. április 19. - <http://www.environment-agency.gov.uk/aboutus/512398/1504325/1504392/1712119/1747814/>

¹¹ Jelentés a kormányküldöttségek számára. A rész: Szinopszis a Folyamgazdálkodási, Környezetvédelmi, Hajózási és Energetikai Szakértői Munkacsoport mandátumában megfogalmazott kérdésekkel kapcsolatban folytatott tárgyalásokról. Budapest/Pozsony 2006. március 27.

¹² M. J. Lisický és I. Mucha (2003): Optimization of the water regime in the Danube River branch system in the stretch Dobhorost-Sap from the viewpoint of natural environment (A vízjárás optimalizálása a Duna-ágrendszer Dobhorost-Szap közötti szakaszán a természetes környezet figyelembe vételével), 7.5 fejezet. A Bős- Nagymaros vízierőmű projekt építésének és üzemeltetésének ügyeivel a Szlovák Köztársaság részéről megbízott kormány meghatalmazott. Pozsony, 2003 szeptember.

¹³ A Szlovák Köztársaság teljhatalmú megbízottja a Bős – Nagymarosi Vízlépcső Rendszer építésére és üzemeltetésére (2007): Módszertani útmutató a Natura 2000 helyszíneket, a környező élőhelyeket és térségeket jelentősen érintő, valamint az Európai Politika számára elsődleges fontosságú Bős-Nagymaros Vízlépcső építésére és működtetésére vonatkozó Bős-Nagymaros Projekt vizsgálatához. X. fejezet

Terv részévé válhatnak. Ez a feladat külön kiemelt részét kell, hogy képezze a Vízyűjtő Gazdálkodási Tervhez kapcsolódó közös magyar-szlovák Stratégiai Környezeti Vizsgálatnak, melyet a 3.1 bekezdés (A Stratégiai Környezeti Vizsgálat célja) egyértelműen hangsúlyoz.

A fentiekre való tekintettel a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság kormánydelegációi megállapodtak¹⁴ egy közös Stratégiai Környezeti Vizsgálat lefolytatásában, melynek célja a Nemzetközi Bíróság Bős-Nagymaros Projekt ügyben hozott ítéletének végrehajtásához kapcsolódó technikai megoldások áttekintése, amikor a Felek jóváhagyták a magyar-szlovák közös munkacsoportnak a közös magyar-szlovák Stratégiai Környezeti Vizsgálat előkészítésére vonatkozó javaslatait¹⁵.

A Felek abban is megállapodtak,¹⁶ hogy a Stratégiai Környezeti Vizsgálat előkészítését mindegyik Fél egymástól függetlenül végzi, és mindketten angol nyelvű tanulmányokban foglalják össze az előkészítéssel kapcsolatos anyagokat, melyeket kölcsönösen átadnak egymásnak. Ez az említett eljárásra vonatkozó első, a magyar Fél által készített jelentés.

1.4. Stratégiai Környezeti Vizsgálat jogi kerete

A környezetvédelem az Európai Közösség egyik alapvető célkitűzése. Az EK Szerződés 2. cikke szerint "A Közösség feladata [...] a védelem megerősítése [...] és a környezet magas szintű javítása. [...]". Az EK Szerződés 6. cikke értelmében a környezetvédelmi politika egyik prioritását az ún. integrációs elv képviseli, amely kimondja, hogy a környezetvédelmi követelményeket integrálni kell a Közösség valamennyi egyéb politikájának és tevékenységének meghatározásába és végrehajtásába. Az integrációs elv egyéb – másodlagos Közösségi jogszabályokban is szerepel, (lásd a Víz Keretirányelv preambuluma (16) pontját), amely a konkurens politikák között egyértelműen előtérbe helyezi a környezetvédelmi politikát.

A tervek, programok és intézkedési programok várható környezeti hatásainak értékelését egy horizontális EU irányelv: a 2001/42/EK Stratégiai Környezeti Vizsgálatról (SKV) szóló Irányelv határozza meg. Ezen felül a "megfelelő vizsgálat" vagy hatásvizsgálat lefolytatásáról az Élőhelyvédelmi Irányelv 6(3) pontja is rendelkezik minden egyes olyan "tervre" vagy "projektre" vonatkozólag, amely önmagában vagy egyéb tervvel, programmal vagy projekttel kombinálva nagy valószínűséggel jelentős hatást gyakorolhat a Közösség szempontjából fontos fajokra, az egyes területeket alapvetően meghatározó élőhelyekre, a kijelölt Natura 2000 területekre, valamint az ezek közötti kapcsolatokra.

A Stratégiai Környezeti Vizsgálat két fő elemből áll. Az első (i) maga a vizsgálat (Környezeti Jelentés), amely a környezeti hatások előzetes értékelése; a második pedig (ii) a döntéshozási folyamatra vonatkozó garanciák felsorolása (nyilvános részvétel, a hatóságok közötti konzultációk, nemzetközi konzultáció, valamint a környezeti hatások áttekintése (döntéshozás)).

¹⁴ A Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság kormánydelegációi között 2007. november 6-án Pozsonyban folytatott tárgyalások jóváhagyott jegyzőkönyve.

¹⁵ A közös magyar-szlovák Stratégiai Környezeti Vizsgálatot előkészítő munkacsoport 2007. július 2-án Budapesten folytatott tárgyalásainak jóváhagyott jegyzőkönyve

¹⁶ A Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság kormánydelegációi között 2007. november 6-án Pozsonyban folytatott tárgyalások jóváhagyott jegyzőkönyve

A hatásvizsgálati eljárási garanciák gondolata azon alapul, hogy a hatóságoknak megfelelő módon meg kellene vizsgálnia az összes releváns körülményt és véleményt, mielőtt elfogadják a terv és program jóváhagyására vonatkozó végleges döntést, és jóváhagyják a beruházási projektet.

A specifikus projektek tekintetében a Felekre természetesen érvényesek a Határokon áterjedő Környezeti hatásokról szóló, 1991. február 25-én aláírt Espoo-i Egyezmény rendelkezései, valamint a nemzetközi jog egyéb, a 4. Függelékben meghatározott előírásai, hacsak ezeket a rendelkezéseket EU jogszabályok nem váltják fel.

2. Az érintett Duna-szakaszokra vonatkozó lényeges vízgazdálkodási kérdések

2.1. A Vízyűjtő Gazdálkodási Terv környezetjavításra vonatkozó kizárólagossága

A Stratégiai Környezeti Vizsgálati eljárás mindig egy specifikus tervre vagy programra vonatkozik egy adott projekt-területen. A 2.2 pontban meghatározott projekt-terület olyan mértékben foglalja magába a Dunát és annak árterét, amilyen kiterjedésben a bősi gát (C-változat) hatása érezhető a folyón. Mindkét állam törvényi kötelezettsége a Víz Keretirányelv megvalósítása, és határozott környezeti célkitűzéseket tartalmazó Vízyűjtő Gazdálkodási Terv készítése. A Vízyűjtő Gazdálkodási Terv intézkedései kizárólag a környezet javítását célozzák. A hajózás és az árvízvédelem javítására vonatkozó intézkedések nem foglalhatók bele a Vízyűjtő Gazdálkodási Tervbe, hanem különálló terveket alkotnak, és a rájuk specifikusan vonatkozó külön jogi eljárás hatálya alá esnek.

A víziutak fejlesztésével kapcsolatos intézkedések tervezése és megvalósítása során kizárólag úgy lehet eleget tenni valamennyi társadalmi, gazdasági és technikai érdeknek, ha a természeti értékek megőrzését, védelmét a fenntartható fejlődés elvével összhangban valósítják meg. Ebben a tekintetben kiemelten fontos a Natura 2000 Hálózat azon követelményeinek való megfelelés, amelyek a Madár- és Élőhelyvédelmi Irányelveken, valamint a Víz Keretirányelven alapulnak. Mielőtt döntés születne a fejlesztési koncepciókra és bizonyos beavatkozásokra vonatkozólag, szükség van egy Stratégiai Környezeti Vizsgálat, egy, a környezeti tőkét is figyelembe vevő költség-haszon analízis, valamint egy költséghatékonysági vizsgálat elvégzésére, és egy megvalósíthatósági tanulmány elkészítésére.

A Ítélet értelmében mindkét állam köteles a Bíróság által megállapított kereteken belül közös megoldásokat keresni az árvízvédelem és a hajózás fejlesztésére a projekt által érintett területen.

2.2. A Stratégiai Környezeti Vizsgálat célterületei

A Víz Keretirányelv szerint négy víztestet jelöltek ki a Vízyűjtő Gazdálkodási Terv elkészítéséhez a Duna magyarországi szakaszán¹⁷. A jelenl magyar-szlovák Stratégiai Környezeti Vizsgálat szempontjából ezek közül két szakaszt kell megvizsgálni:

¹⁷ Az Európai Parlament és Tanács 2000/60/EK sz. „Az európai közösségi intézkedések kereteinek meghatározásáról a víz politika területén” c. irányelvben 2005. március 22.-ei határidővel előírt jelentés a Duna vízgyűjtőkerület

1) Szigetköz

(249-es számú víztest, 1790-1852 folyamkilométer, Dunacsún-Szap);

2) Szap és Budapest közötti Duna-szakasz

(248-as számú víztest, 1708-1790 folyamkilométer, Szap és az Ipoly betorkollása, valamint az Ipoly-betorkollás és Budapest közötti szakasz, amely a 247-es számú, 1481-1708 folyamkilométer között található, az Ipoly betorkollása és Baja közötti víztest része,)

2.3. A jelentős vízgazdálkodási kérdések meghatározása

A jelentős vízgazdálkodási kérdések két csoportra oszthatók. Azok a problémák, amelyek a Víz Keretirányelv értelmében veszélyeztetik a felszíni és felszín alatti vizek jó állapotát, az "A" csoportba tartoznak. Az ismert társadalmi igények kielégítésével kapcsolatos kérdések kerültek a második, "B" csoportba. Ezen utóbbi kérdések áttekintése ugyancsak fontos a Nemzetközi Bíróság ítéletéből eredő kötelezettségek szempontjából.

2.3.1. Szigetköz (249-es számú víztest, 1790-1852 folyamkilométer, Dunacsún-Szap)

A) 1. A hosszanti és oldalirányú folytonosság hiánya

A bősi vízierőmű beindítása óta a legtöbb mellékág-rendszer kiszáradt. Annak érdekében, hogy átmeneti kárenyhítő intézkedések keretein belül biztosítsák a vízellátást, a mellékfolyók alsó végeit le kellett zárni. Azokat a struktúrákat, melyeknek átjárási lehetőséget kellett volna biztosítaniuk a vízi állatok számára, nem fejezték be mindenütt.

A) 2. Morfológiai változások, a folyómeder mélyülése

A német és osztrák Duna-szakaszokon épített gátak megváltoztatták ezen a területen a természetes hordalékszállítást. A folyómeder maradék hordalékának jelentős része a dunacsún-i tározóban marad.

A folyó fő medrébe jutó vízmennyiség csökkenése következtében a korábbi sekély, kavics-hordalékos homokpadok növényzettel borított szigetekké alakulnak át, fontos ívóhelyek megszűnéséhez vezetve.

A) 3. Az egyoldalú elterelés következtében létrejött, vízjárással kapcsolatos problémák

A Duna 1992-es egyoldalú elterelése óta a víz alatti bukógát (amelyet 1995-ben építettek) átmeneti vízellátást biztosít a Szigetköz területe számára. Ennek a rendszernek a legfőbb hiányosságai a vízmegosztás szempontjából a következők:

magyarországi területének jellemzőiről, az emberi tevékenységek környezeti hatásairól és a vízhasználatok gazdasági elemzéséről 2005. március.

- nem megoldott a Duna fő medrének rehabilitációja;
- a vízellátó rendszer csak Ásványráróig hatékony;
- az ártér elárasztása csak részben biztosított;
- nem megoldott az védett terület vízellátási rendszere,
- a korábbi vizes élőhely-rendszerek hidrobiológiai karakterét teljesen átalakították a kiszáradás megelőzése érdekében,
- teljes mértékben átalakult a folyó hidrobiológiai karaktere.

A) 4. A felszín alatti vízforrások védelme

A Szigetközben öt működő és hat potenciális felszín alatti vízkivételi hely van. Hidrogeológiai kapcsolataik miatt a felszín alatti vízkészletek igen érzékenyek. A szakértői vélemények szerint a felszín alatti vízforrások veszélyeztetettek a nitrát-szennyezés és a vízmennyiség csökkenése szempontjából.

A) 5. Víztisztítás

A diffúz forrásokból származó szennyezés jelentős mértékben befolyásolja a Duna vízminőségét. Fontos megemlíteni, hogy nem csak a folyó és az élőlények általános körülményei vannak veszélyben a vízminőség romlása miatt, hanem a folyó érintett szakasza mentén fekvő települések jelentős ivóvíz ellátása is.

A) 6. Biodiverzitás

Az áramlással és hordalékszállítással kapcsolatos mélyreható változások, melyeket a főmeder vízszintjének csökkenése és mellékág-lezárások kísértek, a természetes vizes élőhely-jelleg mélyreható változásait idézték elő. Rehabilitációs intézkedések szükségesek azoknak a hidromorfológiai folyamatoknak a helyreállításához, amelyek kulcsfontosságú szerepet játszanak a tipikus vizes élőhely-típusok és az azokhoz tartozó élő közösségek fejlődésében. A vizes ökoszisztéma működése nagymértékben függ az áramlás és a hordalékszállítás dinamikájától. Az élőhely-típusok egyedülálló diverzitási mintázata a régió természetes biodiverzitásának előfeltétele.

B) 1. Árvízvédelem

Az ártér feltöltődése, és a folyómeder vízlevezető kapacitásának romlása a legutóbbi árvizek során végzett víhozam- és vízszintmérések szerint növekvő árvízi vízszintet eredményeztek. Az újonnan kialakult helyzet nem biztosítja az elvárható biztonsági szintet.

2.3.2. Szap és az Ipoly betorkollása közötti Duna-szakasz (248-as számú víztest, 1708-1790 folyamkilométer)

A) 1. Morfológiai változások, a folyómeder süllyedése

A német és osztrák Duna-szakaszokon épített gátak megváltoztatták ezen a területen a természetes hordalékszállítást. A folyómeder maradék hordalékának jelentős része a dunacsúni tározóban marad. A hiányzó mederhordalék miatt a betorkollás alatti területen a folyóágy jelentősen kimélyül. Ennek eredményeképpen a szomszédos területek felszín alatti vizeinek szintje ugyancsak csökken.

Az ipari méretekben folyó kavicsbányászat és a hajózás elősegítését célzó gázlókotrás további olyan tényezők, amelyek hozzájárulnak a folyómeder szintek instabilitásához.

A) 2. A felszín alatti vízforrások védelme

A magyar oldalon huszonnyolc működő és három potenciális felszín alatti vízkivételi hely van a Duna ezen szakasza mentén. Hidrogeológiai kapcsolataik miatt a felszín alatti vízkészletek igen érzékenyek. A szakértői vélemények szerint a felszín alatti vízforrások veszélyeztetettek nitrát-szennyezés szempontjából.

A) 3. Víztisztítás

A diffúz forrásokból származó szennyezés jelentős mértékben befolyásolja a Duna vízminőségét. Fontos megemlíteni, hogy nem csak a folyó és a bióta általános körülményei vannak veszélyben a vízminőség romlása miatt, hanem a folyó érintett szakasza mentén fekvő települések jelentős ivóvíz készletei is.

A) 4. Biodiverzitás

A folyószabályozás a mellékágak romlásához és az oldalirányú folytonosság hiányához vezetett. A folyópartok megerősítése és a számos, növényzettel borított sziget kapcsolatban van az értékes folyami élőhelyek (ökotonok) jelentős csökkenésével. A folyami és parti élőhelyek, valamint a hozzájuk kapcsolódó vizes élőhelyek helyreállítása a Vízyűjtő Gazdálkodási Terv kulcsfontosságú elemeit képezik.

B) 1. Árvízvédelem

Az érintett folyószakaszon létrejött morfológiai változásoknak és a folyómeder-szintek instabilitásának eredményeképpen az árvizek szintje is emelkedett a legutóbbi árvizek alkalmával. A nemrégiben kialakult helyzet nem biztosítja az elvárható biztonsági szintet.

B) 2. Hajózási útvonal

A Duna ezen szakasza a VII-es számú transzeurópai közlekedési korridor részét képezi. A nemzetközi testületek (Egyesült Nemzetek Európai Gazdasági Közössége, Duna Bizottság) által erre vonatkozóan javasolt paraméterek a következőképpen összegezhetők: 120-180 méteres szélesség és 2,5 méteres mélység az év meghatározott számú napján. Magyarország ugyanakkor azon a véleményen van, hogy – függően a morfológiai feltételektől és a Víz Keretirányelv által elérendő jó ökológiai állapottól, valamint tekintettel a Közösség környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos előírásaira – az illetékes nemzetközi testületek által a hajózási

útvonalak fejlesztésére vonatkozóan javasolt követelmények kielégítése a folyó bizonyos szakaszain lehetetlenné válhat, ezért felülvizsgálatot igényelhet¹⁸.

2.4. A Duna érintett szakaszával kapcsolatos tervek, programok, stratégiák és jogszabályok

Mind a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés, mind a Stratégiai Környezeti Vizsgálat figyelembe veszi a Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv illetve egyéb vonatkozó tervek, programok és stratégiák közötti kapcsolatot, beleértve azok környezetvédelmi célkitűzéseit is. Az érintett Duna-szakaszokra vonatkozó Stratégiai Környezeti Vizsgálat hatáskörét az alábbi célkitűzések szem előtt tartásával kell meghatározni:

- meghatározni a Vízgyűjtő Gazdálkodási Tervnek a meglévő tervek, politikákra és programokra gyakorolt hatásait és viszont;
- meghatározni a Stratégiai Környezeti Vizsgálat szempontjából lényeges elemeket (védelemmel kapcsolatos célok, egymással ütköző környezeti, gazdasági és egyéb tényezők);
- megérteni ezeket a kapcsolatokat a jelentős környezeti hatások meghatározásának segítése érdekében;
- elősegíteni a Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv kidolgozásához szükséges járulékos információk begyűjtését a környezet kiindulási állapotára vonatkozólag.

A figyelembe veendő nemzeti tervek és regionális programok listája az **1. Függelékben** található. A **2. Függelék** és a **3. Függelék** a vonatkozó magyar és EU jogi dokumentumok listáit tartalmazza. A **4. Függelékben** található a figyelembe veendő Nemzetközi Egyezmények és Megállapodások listája.

3. Stratégiai Környezeti Vizsgálat: témakörök és kritériumok

3.1. A Stratégiai Környezeti Vizsgálat célja

A Stratégiai Környezeti Vizsgálat célja azon technikai megoldások vizsgálatának és kiválasztásának elősegítése, amelyek a Nemzetközi Bíróság Ítéletével kapcsolatban már felmerültek vagy a jövőben javaslatként felmerülhetnek. A vizsgálatnak – miközben szilárd tudományos és technikai alapokon nyugszik – nem csupán a környezetvédelmi, hanem a társadalmi és gazdasági szempontokat is figyelembe kell vennie és egy komplex, rendszerezett és átlátható értékelést kell nyújtania. Ugyanakkor prioritást kell biztosítania a Víz Keretirányelv rendelkezéseivel összhangban meghatározott környezetvédelmi célkitűzések elérésének.

A Stratégiai Környezeti Vizsgálat során a Víz Keretirányelv és egyéb Közösségi törvények rendelkezéseit kell szem előtt tartani, és magát a Stratégiai Környezeti Vizsgálatot a Víz

¹⁸ Vitaanyag Magyarország jelentős vízgazdálkodási kérdéseiről. A Víz Keretirányelv 14. cikke és a 221/2004 (VII. 21.) Kormányrendelet 19.§-a szerinti társadalmi részvétel és konzultáció dokumentuma. 2007. december 22.

Keretirányelv által meghatározott vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési folyamat részének kell tekinteni. A Stratégiai Környezeti Vizsgálat hatáskörét ugyancsak a fentiekkel összhangban kell kidolgozni.

A hatáskör-kijelölés a Stratégiai Környezeti Vizsgálat speciális fázisa, amely egy tömör „Scoping Report” (Hatáskör-kijelölő jelentés) elkészítésére ösztönöz, és számos információt szolgáltatva biztosítja, hogy – a jelen speciális esetben – a szlovák Félnek és a konzultációs hatóságoknak elegendő információ álljon rendelkezésére ahhoz, hogy hozzászólhassanak.¹⁹

3.2. Témakörök és kritériumok

Annak eldöntéséhez, hogy a víztesteket érintő kérdések közül melyeket kell belefoglalni a magyar-szlovák Stratégiai Környezeti Vizsgálatba, áttekintettük:

- az érintett Duna-szakaszokra vonatkozó jelentős vízgazdálkodási kérdéseket;
- az érintett Duna-szakaszokra vonatkozó lehetséges intézkedéseket.

A “nem releváns”-nak minősített kérdések ki lesznek zárva a Stratégiai Környezeti Vizsgálat hatásköréből, és a hatáskör-kijelölési fázisban folytatandó szélesebb körű konzultációk során ki lesznek zárva a további értékelésből.

A Stratégiai Környezeti Vizsgálatra vonatkozó Irányelv azon követelményeit, amelyek a Stratégiai Környezeti Vizsgálatához kapcsolódó Környezeti Jelentésre vonatkoznak, az **5. Függelék** tartalmazza.

A Stratégiai Környezeti Vizsgálat követelménye szerint a Stratégiai Környezeti Vizsgálat általános témaköreit az **1. táblázat** tünteti fel, magyarázva az általános megközelítést (a hatáskörbe való belefoglalás/abból való kizárás).

1. táblázat A Stratégiai Környezeti Vizsgálat hatáskör-kijelölési folyamata által érintett témakörök és kérdések

SKV témakör	Belefoglalva/Kizárva	Figyelembe veendő kérdések
Népesség és humán egészség	Belefoglalt	A javított állapotú természetes környezet jelentős hatást gyakorolhat a populáció egészségére. A jó állapotú vízkészletek közelsége illetve az azokhoz való hozzáférés elősegítheti a települések regenerálódását, rekreációs lehetőségeket teremthet, és támogathatja az egészségesebb életmód kialakítását.
Biodiverzitás, flóra és fauna	Belefoglalva	A javított állapotú természetes környezet fokozza a jellegzetes fauna és flóra biológiai sokféleségét, amely

¹⁹ Deasley, Neil – Cath Preston (2007) Applying Strategic Environmental Assessment to River Basin Management Plans – A Scottish Perspective, Strategic Environmental assessment of Water Framework Directive River Basin Management Plans, Workshop for EU Member States, 19 April 2007, p.26

SKV témakör	Belefoglalva/Kizárva	Figyelembe veendő kérdések
		specifikusan nagymértékben függ a folyamdinamikától.
Víz	Belefoglalva	A Víz Keretirányelv egyik fő célkitűzése a vizek állapotának javítása és védelme. A Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv részletesen át fogja tekinteni az intézkedéseknek a vízi környezetre gyakorolt hatásait, és a Stratégiai Környezeti Vizsgálatról szóló jelentés figyelembe veszi a szélesebb körű környezeti hatásokat. Az áttekintendő vízgazdálkodási kérdések közé tartoznak a folyami rendszer ökológiai működését szabályzó hidrológiai és morfodinamikai folyamatok is. Ezeken felül át kell tekinteni az olyan vízhasználatokat, mint az árvízvédelem, az ivóvíz-ellátás és a hajózás.
Talaj	Belefoglalva	A talajminőséget és- szerkezetet befolyásolják a felszíni és felszín alatti vizekben létrejövő hidrológiai változások, a növényzet fejlődése és a földhasználat.
Levegő	Kizárva	Nem valószínű, hogy a projekttel kapcsolatos intézkedések jelentős mértékben befolyásolják a levegő minőségét a vizsgált Duna-szakaszok mentén. Nem valószínű, hogy a levegő minősége hátrányosan befolyásolja a Víz Keretirányelv célkitűzéseinek megvalósíthatóságát.
Klimatikus tényezők	Belefoglalva	Fontos áttekinteni a klímaváltozásnak a projekttel kapcsolatos intézkedésekre és célkitűzésekre gyakorolt hatásait.
Dologi értékek	Belefoglalva	A projekttel kapcsolatos intézkedések hatással vannak az infrastruktúrára, pl. a hajózási útvonalakra.
Kulturális örökség	Belefoglalva	A projekttel kapcsolatos intézkedések hatással lehetnek a vízi környezethez kapcsolódó történelmi struktúrákra és azok környezetének történelmi kontextusára.
Táj	Belefoglalva	A projekttel kapcsolatos intézkedések jelentős hatást fognak gyakorolni a szárazföldi/vízi táj jellegére az esztétikai összkép, a természetvédelem és a biodiverzitás szempontjából.
A témakörök közötti kölcsönhatások	Belefoglalva	

Az egyedi környezetvédelmi témakörökre vonatkozó specifikus *értékelési kritériumokat* (melyeket gyakran SKV-célokként említene) a Stratégiai Környezeti Vizsgálat során jellemzően egyrészt arra használják, hogy teszteljék azokat a hatásokat, amelyeket a vizsgált terv

gyakorolhat a tágabb környezetre, másrészt arra, hogy könnyebben érthetővé váljon, mennyiben különböznek ezektől az alternatív intézkedések hatásai.

A **2.táblázatban** felsorolt kritériumok közvetlenül tükrözik azokat a Stratégiai Környezeti Vizsgálat hatáskörébe tartozó témaköröket, amelyek a szigetközi és a Szap-Budapest Duna-szakaszok értékelésének folyamatában szerepelnek a Stratégiai Környezeti Vizsgálat ezen első fázisa során.

A Vízyűjtő Gazdálkodási Tervre vonatkozólag javasolt intézkedések “tesztelésen” esnek át az értékelési kritériumok alapján, a lehetséges szinergizmusok és inkonzisztenciák azonosítása céljából. Ezek az információk segíthetik különféle változatok kidolgozását az Intézkedési Program kiválasztása során, és megkönnyíthetik a preferált technikai opcióhoz kapcsolódó hatások és enyhítő intézkedések meghatározását.

Indikátorokat is ki fogunk dolgozni azzal a céllal, hogy segítsék az előzetes terv és az alternatív megoldások várhatóan *jelentős* környezeti hatásainak felmérését. Az indikátorokat a végleges Terv megvalósításához kapcsolódó jelentős hatások monitorozására fogjuk használni.

2. táblázat Ideiglenes SKV értékelési kritériumok

SKV témakör	Értékelési kritériumok: A javasolt intézkedések...
Népeség és emberi egészség	... csökkentik az ember által a víz állapotára gyakorolt hatást? ... elősegítik a rekreációs lehetőségeket?
Biodiverzitás, flóra és fauna	... támogatnak egy specifikus biodiverzitást? ... megakadályozzák az élőhelyek fragmentálódását? ... akadályozzák az invazív, nem őshonos fajok elterjedését?
Víz	... támogatják a folyómeder dinamikus egyensúlyának feltételeit? ... támogatnak egy fenntartható vízjárást? ... elősegítik az árvízvédelem fejlesztését? ... javítják a vízminőséget? ...hozzáférést biztosítanak az ivóvíz-készletekhez?
Talaj	... támogatják a megfelelő talajkezelési gyakorlatokat?
Klimatikus tényezők	... figyelembe veszik a klimatikus tényezők hatását?
Dologi értékek	... figyelembe veszik az infrastruktúrát, pl. a hajózás és az árvízvédelem szempontjából?
Kulturális örökség	... tiszteletben tartják a vizes környezethez kapcsolódó történelmi struktúrákat?
Táj	... javítják vagy fenntartják a terület szárazföldi/vizes tájképének jellegzetességeit?
A fenti faktorok közötti kölcsönhatások	

Mindegyik kritérium esetében részletes indikátor-paraméter sorozatot kell meghatározni.

4. Tervezési alapelvek és megközelítés

4.1. Alapvető elvárások²⁰

A folyami ökológiai integritást az EU-ban számos jogi dokumentum szabályozza (ezek felsorolását lásd az 1.4 fejezetben. Kiemelt jelentőségű a Víz Keretirányelv követelményeinek és a kapcsolódó politikáknak az átfogó megvalósítása, melynek feltétele a “jó ökológiai állapot” vagy – az Erősen Módosított Víztestek és Mesterséges Víztestek esetében – a “jó ökológiai potenciál” elérése, valamint a víz állapotromlásának megakadályozása. A Duna folyam ökológiai integritásának megőrzése szempontjából az **alapvető elvárások** a következők:

- a természetes vagy ökológiai szempontból értékes folyami tájképek, folyószakaszok és vízi populációk védelme,
- a módosított/befolyásolt folyószakaszok és hozzájuk kapcsolódó tájképek helyreállítása,
- egy dinamikus és típus-specifikus folyó és ártéri környezet (a folyambeli struktúrák, partvonalak, mellékágak és árterek tekintetében), amely támogatja a dinamikus egyensúlyt és a megfelelő kapcsolódási feltételeket,
- valamennyi halfaj és egyéb, a vízhez kapcsolódó faj zavartalan hosszanti és oldalirányú migrációja, amely biztosítja természetes és önfenntartó jellegű fejlődésüket, valamint
- kiegyensúlyozott hordalék háztartás, amely biztosítja a folyómedrek hosszútávú stabilitását.

Bármely, a Duna folyammal kapcsolatos projektben ezeket az igényeket olyan egységes koncepciók és tervek segítségével kell megvalósítani, amelyek a dunai ökoszisztéma egész vízgyűjtő területére kiterjedő osztályozásán/tipologizálásán, valamint egy folyamat-orientált “Leitbild” szemléleten alapulnak (egy referencia állapoton/képzelt irénnyelven alapuló megközelítés, amely mind a vízi, mind a félvízi és szárazföldi biológiai közösségeket magában foglalja).

A tervezési folyamat végén jóváhagyandó terveknek és projekteknek szintén összhangban kell lenniük azokkal a vonatkozó nemzetközi jogi kötelezettségekkel, amelyek a Biológiai Diverzitásról szóló Egyezményből, a Duna Folyam védelmére és fenntartható használatára irányuló Együttműködésről szóló Egyezményből (Szófia, 1994) valamint egyéb szerződésekből és szokásjogi előírásokból erednek, melyek közül a legfontosabbak megtalálhatók a 4. Függelékben.

4.2. Tervezési lépések az ökológiai státusz javítására (Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv)

A Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv olyan intézkedési terv, amely biztosítja, hogy a Víz Keretirányelv környezetvédelmi célkitűzései a meghatározott határidőkön belül megvalósuljanak.

²⁰ A “Joint Statement on Guiding Principles for the Development of Inland Navigation and Environmental Protection in the Danube River Basin” szövegét. ICPDR, IC 127, Dec. 2007

Általános intézkedési tervként a víztest szintjén ez egy Stratégiai Környezeti Vizsgálati eljárás hatálya alá esik.

- A referencia-állapot vizsgálata

A folyó helyreállítás esetében a referencia állapot fogalma egy ökoszisztémának emberi beavatkozás nélküli/előtti működésére utal. Itt a gyakorlati megközelítés előnyösebb az akadémikusinál. A kulcskérdések a következők: *Melyek voltak azok a dinamikus folyamatok, amelyek a mellékágagakból álló folyórendszert a Dévényi-kapu alatt a hordalékkúpon ("szárazföldi delta") irányították? Milyen élőhely-típusokat eredményeztek ezek a szabályozó folyamatok? Milyen mértékben függenek ezek az élőhely-típusok ezektől a folyamatoktól? A referencia állapot nem feltétlenül egy specifikus történelmi időszakra utal. A referencia állapot a Víz Keretirányelv természetes víztestekre vonatkozó részében definiált "jó ökológiai státusz"-hoz hasonlít. Ezt indokolja az a tény, hogy a víztest jelenlegi besorolása egy olyan lépésnek, valamint annak a hosszán tartó gyakorlatnak az eredménye, melyet a Nemzetközi Bíróság törvénytelennek minősített. Amint megtörténik ennek a törvényszegésnek az orvoslása, semmi sem akadályozhatja meg a természetes állapot és a jó vízminőség helyreállítását.*

- Az irreverzibilis változások vizsgálata

Az irreverzibilis változások egyik példája lehet a kotrás és a folyó felső szakaszán épített gátak miatt hiányzó mederhordalék. Az árterek feltöltődése, mely a vízgyűjtő területen lévő erdők előzetes irtása következtében létrejövő talajerózió miatt jött létre, a másik olyan – emberi beavatkozás kapcsán kialakult – irreverzibilis hatás, mellyel a vízgazdálkodási szakembereknek számolniuk kell. A folyószabályozási munkálatokat – pl. a partvédelmet, gátakat és töltéseket célszerűbb "A korlátozások és megszorítások vizsgálata" című bekezdésben tárgyalni.

- Terhelés-hatás vizsgálat

A projekt által érintett folyószakaszra gyakorolt terhelés és hatás meghatározása a Víz Keretirányelv megállapításainak tükrében.

- A jelenlegi helyzet hiányosságainak vizsgálata

A referencia állapothoz képest bekövetkezett romlás vizsgálata a meglévő monitorozási eredményekre alapozható. Az elemzésnek azoknak a folyamatoknak a fizikai változásaira kell fókuszálnia, amelyek a referencia állapothoz képest megromlott élőhely-viszonyokat eredményeztek.

- A víz- és földhasználati kötelezettségek révén megvalósuló korlátozások és megszorítások vizsgálata

A helyreállítást akadályozó víz- és földhasználati eseteket a Víz Keretirányelvnek megfelelően, a Víz Keretirányelv 4.3 pontjának figyelembe vételével kell kezelni. A "természetes" vagy "erősen módosított" víztestek kijelölése felülvizsgálható a tervezési folyamat során. A védelmi státusz - különösen a Flora-Fauna-Habitat (FFH) területeké – behatárolhatja a lehetséges intézkedéseket. Az érdekelt csoportok érdekeit a Víz Keretirányelv előírásai szerint kell megvizsgálni.

- A környezetvédelmi célkitűzések felvázolása

A környezetvédelmi célokat a referencia állapot vizsgálata, a jelenlegi ökológiai helyzet, az irreverzibilis változások, valamint az aktuális és jövőbeni emberi hasznosítás határozzák meg. A

környezetvédelmi céloknak összhangban kell lenniük a Víz Keretirányelv által definiált és 2015-re elérendő “jó ökológiai állapottal” (good ecological status”, GES”) vagy a “jó ökológiai potenciállal” (good ecological potential, GEP).

- A megvalósítható helyreállító intézkedések felvázolása és értékelése

A Rajka és Szap közötti, szigetközi folyószakaszon, valamint a Szap és Budapest közötti szakaszon az ökológiai hiányosságok vizsgálata és a környezetvédelmi célok felvázolása magában foglalja az ökológiai állapotot javító intézkedéseket. A Duna szigetközi szakaszának rehabilitációjára vonatkozólag számos különböző technikai megközelítés vagy javaslat létezik. Az alsó szakaszon a környezetvédelmi célkitűzéseknek megfelelő intézkedéseket kell kidolgozni vagy átvenni a Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv előzetes tervezeteiből. A folyam szabadfolyású jellege és természetes állapota - ezáltal célként kitűzött jó ökológiai állapot – nem lehet felülvizsgálat tárgya, mivel ez sértené a Víz Keretirányelvben foglaltakat. *Feltétlenül ellenőrizni kell a megvalósíthatóságot, különös tekintettel a környezetvédelmi célokra, az árvízvédelemre, a hajózásra, a gazdasági teljesítményre, a jogi korlátozásokra/kötelezettségekre és az időkorlátokra.*

4.3. Az árvízvédelem, hajózás és egyéb érdekeltségek fejlesztése

Egyértelműen definiálni kell az érintett folyószakaszokra vonatkozó, az árvízvédelemmel, a hajózással és az ökológiai integritással kapcsolatosan fennálló problémákat, szükségleteket és célokat. Mivel a Vízgyűjtő Gazdálkodási Terv kizárólag meghatározott környezetvédelmi célok megvalósítására törekszik, az árvízvédelem, a hajózás és egyéb érdekeltségek – pl. a rekreáció - javítására vonatkozó tervek jóváhagyásához külön jogi eljárás szükséges, beleértve a Stratégiai Környezeti Vizsgálatot a nagy volumenű programok és a Környezeti Hatásvizsgálatot az egyedi projektek esetében.

Mindazonáltal legelőnyösebb egy olyan átfogó megközelítés, amely mind az ökológiai integritást, mind a használatok fejlesztését figyelembe veszi. A folyami tájak többcélú hasznosítását kell kitűzni célul (beleértve a Flora-Fauna Habitat területeket, az árvízvédelmet, a hajózást, a halászatot és a turizmust). Az egész vízgyűjtő-területre kiterjedő szemléletmód és a határokon áterjedő együttműködés multidiszciplináris tervezést és döntéshozó folyamatokat igénylő feladatok. Mind a terheléseket, mind az intézkedéseket közös megegyezéssel kell meghatározni. A környezetvédelmi és hajózási feltételek, valamint az árvízvédelem javításának lehetőségeit a projektek közös, egyeztetett megközelítése révén kell meghatározni.

Az árvízvédelemre, a hajózásra vagy egyéb szükségletekre vonatkozó tervek egymástól független kidolgozása a folyamrendszer ökológiai integritásának veszélyeztetésével és a Víz Keretirányelvben meghatározott jogi kötelezettségek megszegésével járhat.

4.4. Javasolt megközelítés²¹

²¹ A „, Joint Statement on Guiding Principles for the Development of Inland Navigation and Environmental Protection in the Danube River Basin” szeit. ICPDR, IC 127, Dec. 2007“ közzététele után.

Annak érdekében, hogy a kezdetektől fogva biztosítani lehessen a tervezési folyamat interdiszciplináris megközelítését és szélesebb körű elfogadását, a folyamatba be kell vonni a környezetvédelmi, vízgazdálkodási és közlekedési kérdésekben illetékes hatóságokat, a folyamatszabályozásban, hajózásban, ökológiában, területfejlesztésben, turizmusban és gazdaságban jártas tudósokat és szakértőket, valamint egyéb érdekelt csoportok képviselőit – például környezetvédelmi nem-kormányzati szervezeteket, valamint a magánszektor illetékes képviselőit.

Az integrált tervezési szemlélet biztosítása érdekében valamennyi érdekeltnek meg kell állapodnia olyan közös tervezési elvek kidolgozásában, amelyek elfogadható megoldásokat eredményeznek mind az ökológiai integritás, mind egyéb használatok szempontjából. Ilyen tervezési elveket kell alkalmazni azokra a projektekre, amelyek a folyamat felgyorsításának kulcsaként a környezetvédelem és egyéb területek – például az árvízvédelem vagy a hajózás - együttes javítását célozzák. Ezeknek legalább a következő lépéseket kell magukban foglalniuk:

- Létre kell hozni a legfontosabb érdekeltet magukban foglaló interdiszciplináris tervezőcsoportokat, beleértve az illetékes minisztériumokat és hivatalokat, a védett területek képviselőit, a helyi hatóságokat, nem-kormányzati szervezetet, turizmussal foglalkozó csoportokat, tudományos intézményeket és független (nemzetközi) szakértőket.
- Közös tervezési célkitűzéseket kell meghatározni.
- Átlátható tervezési folyamatot kell kidolgozni (információ/részvétel), amely átfogó adatokon alapul, és magában foglalja a Stratégiai Környezeti Vizsgálathoz (SKV – tervek, programok és politikák minősítéséhez) és a Környezeti Hatásvizsgálathoz (KHV – projektek esetében) szükséges környezetvédelmi alappontokat és érvényes szabványokat.
- Biztosítani kell az alternatív megoldások összehasonlíthatóságát, és meg kell vizsgálni egy terv (valamennyi internális és externális költség és haszon figyelembe vételével), és/vagy projekt (beleértve a fennálló helyzet, az alternatívák és a nem strukturális intézkedések vizsgálatát, valamint a környezeti és természeti erőforrás költségeket) megvalósíthatóságát.
- Meg kell vizsgálni, hogy a projekt rendelkezik-e az egész vízgyűjtő területre kiterjedő / határokon áttérjedő hatással. Informálni kell az illetékes nemzetközi hatóságokat valamint egyéb, várhatóan érintett országokat, és konzultációkat kell folytatni velük az új fejlesztésekre vonatkozó döntések meghozatala előtt.
- Az infrastruktúrára vonatkozó projektek integrált tervezésében és megvalósításában a projekt által érintett folyószakasz Vízgyűjtő Gazdálkodási Tervét kell alapnak tekinteni, szem előtt tartva egyúttal a már érvényben lévő környezetvédelmi törvények rendelkezéseit.
- Definiálni és biztosítani kell az árvízvédelemmel, a hajózással valamint a folyó/ártér ökológiai integritásával kapcsolatos célokat, majd meg kell vizsgálni az állapotromlást megelőző tevékenység szükségességét, a lehetséges enyhítő illetve helyreállító intézkedéseket az összes környezetvédelmi követelmény kielégítése érdekében.
- Meg kell bizonyosodni arról, hogy nincsenek technikailag kivitelezhető, környezetvédelmi szempontból jobb, de nem aránytalanul költséges alternatív megoldások a kívánt célkitűzés elérésére a Víz Keretirányelv 4(7) pontjában foglalt rendelkezéseknek megfelelően.
- Lehetőség szerint el kell kerülni, vagy ha ez nem lehetséges, minimálisra kell csökkenteni a szerkezeti/hidraulikai mérnöki beavatkozásokat a folyórendszerben enyhítő és/vagy helyreállító intézkedések révén, a reverzibilis beavatkozások előnyben részesítésével.

- Gondoskodni kell arról, hogy az árvízvédelmi és a hajózási projektek tervezése során figyelembe vegyék a a klímaváltozás kérdését, illetve az ezzel kapcsolatos hatásokat.
- A célok eléréséhez a legjobb gyakorlatok (best practice) intézkedéseit kell alkalmazni.
- Prioritás szerint rangsorolni kell a lehetséges intézkedéseket annak érdekében, hogy biztosítani lehessen a környezetvédelem, az árvízvédelem vagy a hajózás optimális fejlesztését, valamint a pénzügyi források lehető leghatékonyabb felhasználását.
- A projektek számára rugalmas finanszírozási feltételeket kell biztosítani, amelyek lehetővé teszik az integrált tervezést (beleértve az összes érdekelt csoport bevonásával), valamint az adaptív végrehajtást és monitorozást.
- Monitorozni kell az intézkedések hatásait, és – amennyiben szükséges – módosítani kell azokat a kívánalmaknak megfelelően.

5. A nyilvánosság részvétele

5.1. A Vízyűjtő Gazdálkodási Tervben való nyilvános részvétel gyakorlata Magyarországon

A Magyarországra vonatkozó Vízyűjtő Gazdálkodási Terv előkészítése és megvalósítása számos szervezettől és érdekelttől függ. Ennek segítése érdekében egy Országos Vízgazdálkodási Tanácsot (OVT) és egy olyan hálózatot hoztak létre, amely négy, a vízyűjtőterületeken alapuló (részvízyűjtő területek) Regionális Vízgazdálkodási Tanácsból (RVT) áll, Magyarország egész területét lefedő hatáskörrel²².

Az Országos Vízgazdálkodási Tanács a vízyűjtő-gazdálkodási tervezési folyamat áttekintéséért és a Regionális Vízgazdálkodási Tanácsok munkájának koordinálásáért felelős. A vízyűjtő-gazdálkodási tervezési folyamatért felelős állami közigazgatási szervek képviselőiből, valamint a vízi környezettel kapcsolatos nemzeti és stratégiai érdekekkel rendelkező érdekcsoportok képviselőiből (a civil, a gazdasági és a tudományos szektor képviselői) áll.

A Regionális Vízgazdálkodási Tanácsok a vízi környezetben regionális vagy helyi érdekeltségekkel rendelkező érdekeltekből állnak, és elősegítik a konzultációs és részvételi tevékenységek kidolgozását és megvalósítását, támogatják a vízyűjtő-gazdálkodási tervezés folyamatát, valamint információkat és tanácsokat nyújtanak az adott Regionális Vízgazdálkodási Tanács hatáskörébe tartozó területek geográfiájára, problémáira és társadalmi jellegzetességeire vonatkozóan. Mindegyik Regionális Vízgazdálkodási Tanács létrehoz egy, az összes érdekelt fél számára nyitott fórumot is.

A (Magyar) Duna RVT felelős azon intézkedések megtervezéséért, amelyek célja a vizek jó állapotának elérése a Duna magyarországi szakaszának közvetlen vízyűjtő területén. Erre a területre vonatkozólag hét kisebb vízyűjtő-gazdálkodási tervezési egységet és 16 további alegységet jelöltek ki. A Vízyűjtő Gazdálkodási Tervben való nyilvános részvételre vonatkozó

²² Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (2006. december): Ütemterv és hivatkozott kifejezések a 2006-2009 közötti időszakra vonatkozó vízyűjtő-gazdálkodási tervezéshez, 2006, 22. oldal, és Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (2007): Ütemterv és hivatkozott kifejezések a 2006-2009 közötti időszakra vonatkozó vízyűjtő-gazdálkodási tervezéshez. Javított változat. 21. oldal

magyar stratégia szerint ezen tervezési egységek tekintetében szükség esetén specifikus intézkedéseket kell alkalmazni a nyilvános részvétellel kapcsolatban .

Mind a Víz Keretirányelv, mind a Stratégiai Környezeti Vizsgálatról szóló irányelv nagy hangsúlyt fektet a konzultációra és a nyilvános részvételre, valamint arra, hogy a korai fázisban folytatott konzultációt széles körben jó értéklési gyakorlatnak tekintik²³. Mint már említésre került, Magyarország létrehozott egy Országos Vízgazdálkodási Tanácsot és egy, az egész ország területét lefedő, négy Regionális Vízgazdálkodási Tanácsból álló hálózatot, amelyek támogatják és tanácsokkal látják el a tervezőket a Vízyűjtő Gazdálkodási Terv elkészítésében. Az Országos Vízgazdálkodási Tanács és a négy Regionális Vízgazdálkodási Tanács együttesen több mint 100 különböző, a vízi környezetben érdekelt magyarországi szervezetet foglal magában.

Magyarország a Vízyűjtő Gazdálkodási Terv Stratégiai Környezeti Vizsgálatának előkészítésébe be kívánja vonni az Országos Vízgazdálkodási Tanácsot és a négy Regionális Vízgazdálkodási Tanácsot is. Folyamatosan zajlik specifikus intézkedések kidolgozása, de előre láthatóan a következőkre kerül sor:

- A Stratégiai Környezeti Vizsgálathoz kapcsolódó konzultáció az Országos Vízgazdálkodási Tanáccsal és a négy Regionális Vízgazdálkodási Tanáccsal, a Vízyűjtő Gazdálkodási Tervért felelős kormányzati irodák képviselőivel, valamint a Vízyűjtő Gazdálkodási Terv készítőivel. Ez már megkezdődött, de tartósan jellemző lesz, mivel fontos, hogy ha a vízgazdálkodási tanácsoknak segíteniük kell a Vízyűjtő Gazdálkodási Tervet a Stratégiai Környezeti Vizsgálatra történő felkészítésben, akkor megfelelően ismerjék a folyamatot;
- Nem hivatalos konzultáció az Országos Vízgazdálkodási Tanáccsal és a Regionális Vízgazdálkodási Tanácsokkal a hatáskör-kijelölő jelentésről (Scoping Report). Nincs előírva, hogy a törvény által meghatározott Konzultációs Hatóságokon kívül mással is konzultálni kell a Hatáskör-kijelölő Jelentésről, de az Országos Vízgazdálkodási Tanács jó gyakorlatnak tartja, hogy az érdekeltek lehetőséget kapjanak arra, hogy ha kívánnak, ebben a fázisban belépjenek);
- Lehetőség a Vízyűjtő Gazdálkodási Terv vizsgálatában való részvételre annak előrehaladása során. Ez történhet a vízgazdálkodási tanácsokkal közösen tartott workshopok formájában, vagy olyan módon, hogy lehetőség van az előzetes szövegezés kommentálására; valamint
- A Környezeti Jelentés közzétételekor a vízgazdálkodási tanácsok tagjainak hivatalosan lehetőségük lesz kommentálni a Vízyűjtő Gazdálkodási Tervet és a Környezeti Jelentést.
A terv készítőinek figyelembe kell venniük a kifejtett nézeteket. Tisztában kell lenniük azzal, hogy az ilyenfajta megközelítés az alábbi előnyökkel jár:
 - Lehetőséget nyújt az érdekeltek számára, hogy lényeges országos és regionális környezetvédelmi kérdéseket vessenek fel;
 - Szélesebb körben biztosít tanácsokat és szakvéleményeket a Vízyűjtő Gazdálkodási Tervért és a Stratégiai Környezeti Vizsgálattal felelős hatóságok számára;

²³ Carter, Jeremy – Joe Howe (July 2005) The Water Framework Directive and the Strategic Environmental Assessment Directive: Exploring the linkages, Environmental Impact Assessment Review 26 (2006) p 287-300

- Lehetőséget nyújt a Vízyűjtő Gazdálkodási Terv környezetre gyakorolt várható hatásainak korai és hatékony vizsgálatára; valamint;
- Biztosítja a folyamat megfelelő megértését és ismeretét, amikor az érdekeltek reagálnak a Stratégiai Környezeti Vizsgálathoz kapcsolódó Környezeti Jelentésről folytatott konzultációra. A vízgazdálkodási tanácsok bevonása a Stratégiai Környezeti Vizsgálat folyamatába átfogóan magába foglal mindenkit, akinek Magyarországon vizes környezetben van érdekeltsége. Bevonásuk további részleteiről a magyarországi Vízyűjtő Gazdálkodási Terv ütemezése és munkaprogramja rendelkezik²⁴.

5.2. A Vízyűjtő Gazdálkodási Tervben való nyilvános részvétel eszközei

Az érdekeltek és a társadalom vízyűjtő-gazdálkodási tervezésbe történő bevonásának számos eszköze van. Sor került a Harmonizáló Együttműködő Tervezés projekt közzétételére – ez a ‘HarmoniCOP: Tanuljunk együtt, hogyan menedzseljünk együtt - A vízgazdálkodásban való részvétel fejlesztése.’ kézikönyv, amely nemrégiben magyar nyelven is megjelent²⁵.

Ez a kézikönyv ismerteti az érdekeltek bevonásának hierarchiáját. A hierarchia egyes szintjei abban térnek el egymástól, hogy milyen fokban nyújtanak lehetőséget a résztvevők számára ahhoz, hogy hatást gyakoroljanak a folyamatra, és befolyásolják annak eredményét. A Víz Keretirányelvre és a Stratégiai Környezeti Vizsgálatra vonatkozólag három szintet minősítettek lényegesnek:

- Információ-visszacsatolás,
- bevonás és konzultáció – a lényeges kérdések meghatározását célzó párbeszéd (pl. workshop-ok, fókuszcsoportok)
- szélesebb kör bevonása (érdekelte csoportok, fórumok, tanácsadó testületek).

²⁴ Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (2007): Ütemterv és hivatkozott kifejezések a 2006-2009 közötti időszakra vonatkozó vízyűjtő-gazdálkodási tervezéshez. Javított változat. (magyar nyelven), 21. oldal

²⁵ HarmoniCOP (2005): Learning together to manage together – Improving participation in water management, Harmonising Collaborative Planning (Tanuljunk együtt, hogyan menedzseljünk együtt – A vízgazdálkodásban való részvétel fejlesztése, a kollaboratív tervezés harmonizálása) – HarmoniCOP projekt 2005., 110. oldal

További információforrások

Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (June 2005): Environmental objectives under the Water Framework directive, Policy Summary and Background Document, p. 30

Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (November 2007): Exemptions to the environmental objectives under the Water Framework Directive, Article 4.4 (extension of deadlines), 4.5 (less stringent objectives) and 4.6 (temporary deterioration) p. 29

Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (December 2007): Exemptions to the environmental objectives under the Water Framework Directive allowed for new modifications or new sustainable human development activities (WFD Article 4.7), Policy Paper, p. 20

DEFRA (July 2004) Catchment Flood Management Plans, Volume I – Policy Guidance

DEFRA (August 2006) River Basin Planning Guidance, www.defra.gov.uk, p 79

Environment Agency (October 2007) Strategic Environmental Assessment of the Thames River Basin Management Plan - Scoping Report, 12 October 2007

Environment Agency (June 2007) Strategic Environmental Assessment and climate change: Guidance for practitioners, Lewett-Therivel sustainability consultants, revised June 2007

ICPDR (October 2007): Summary Report of the 24th RBM EG Meeting, 15-16 October 2007, Vienna, www.icpdr.org

ICPDR (8 November 2007): Significant Water Management Issues in the Danube River Basin, Including visions and management objectives for each Significant Water Management Issue,

ICPDR (8 November 2007): Annex 1 to the Significant Water Management Issue Document, IC/WD/268, Draft 5. www.icpdr.org p 15

ICPDR (12 November 2007): Issue Paper on Hydromorphological Alterations in the Danube River Basin, www.icpdr.org, p 13.
IC/WD/268, Draft 5. www.icpdr.org p 16

ICPDR (20 November 2006): Management problems of sediment quality and quantity in the Danube River Basin, prepared by Hungary, Romania, Austria and the ICPDR Secretariat, IC/WD/266, Draft 4.2. p 27

ICPDR (December 2007): Summary Report on the 10th Ordinary Meeting of the ICPDR, 4-5 December 2007, Vienna, Draft1, 06-12-2007, www.icpdr.org

Magyar Nemzeti Klímaváltozási Stratégia (2007)

Fenntartható Fejlődés Alapítvány (2007. október): A Nemzeti Klímaváltozási Stratégia Stratégiai Környezeti Vizsgálata. 116. oldal (magyar nyelven)

Függelékek

1. Függelék

A figyelembe veendő nemzeti tervek és regionális programok felsorolása

Témakör	A terv típusa
Terület/földhasználat	Magyarország Nemzeti Fejlesztési Terve Magyarország Nemzeti Vidékfejlesztési Terve
Hulladék és ásványi anyagok	Magyarország Környezetvédelmi Programja, Nemzeti Hulladékkezelési Terv
Víz	Hajózásfejlesztési Terv és Regionális programok, Ivóvíz-készlet fejlesztési tervek, Árvízvédelmi Tervek, Nemzeti Hulladékvíz kezelési terv, Nemzeti Víz Keretirányelv Jelentések
Fenntarthatóság	Magyarország Fenntartható Fejlődési Stratégiája
Környezet és környezetvédelem	Magyarország Környezetvédelmi Programja
Mezőgazdaság és erdőgazdálkodás	Magyarország Nemzeti Vidékfejlesztési Terve, Magyarország Aszálykezelési Terve
Klímaváltozás	Magyarország Nemzeti Klímaváltozási Stratégiája
Egyéb	A Nemzeti Fejlesztési Terv Horizontális Programjai, vonatkozó Nemzeti és EU Politikák (energia/megújuló energia, közlekedés/szállítás, mezőgazdaság, stb.)

2. Függelék

Nemzeti jogi dokumentumok

I. Törvények

1993. évi XLVIII. tv. a bányászatról;
1993. évi XLVI. törvény a statisztikáról,
1994. évi LV. tv. a termőföldről;
1995. évi LIII. tv. a környezet védelmének általános szabályairól;
1995. évi LVII. tv. a vízgazdálkodásról;
1996. évi XXI. tv. a területfejlesztésről és a területrendezésről;
1996. évi LIII. tv. a természet védelméről;
1996. évi LIV. tv. az erdőről és az erdő védelméről;
1996. évi LV. tv. a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról, egységes szerkezetben a végrehajtásáról szóló 30/1997. (IV. 30.) FM rendelettel;
1997. évi LXXVIII. tv. az épített környezet alakításáról és védelméről;
1999. évi LXXIV. tv. a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéséről;
2000. évi XXXV. tv. a növényvédelemről;
2001. évi LXIV. tv. a kulturális örökség védelméről;
2003. évi LXXXIX. tv. a környezetterhelési díjról.

II. Kormányrendeletek

170/1993. (XII. 13.) Korm. rendelet a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvény végrehajtásáról;
72/1996. (V. 22.) Korm. rendelet a vízgazdálkodási hatósági jogkör gyakorlásáról;
232/1996. (XII. 26.) Korm. rendelet a vizek kártételei elleni védekezés szabályairól;
123/1997. (VII. 18.) Korm. rendelet a vízbázisok, távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vizilétesítmények védelméről;
67/1998. (IV. 3.) Korm. rendelet a védett és fokozottan védett életközösségekre vonatkozó korlátozásokról és tilalmakról;
166/1999. (XI. 19.) Korm. rendelet a tájvédelmi szakhatósági hatáskörbe tartozó engedélyezési eljárásról;
239/2000. (XII. 23.) Korm. rendelet a bányatavak hasznosításával kapcsolatos jogokról és kötelezettségekről;
49/2001. (IV. 3.) Korm. rendelet a vizek mezőgazdasági eredetű nitrát-szennyezésével szembeni védelméről;
50/2001. (IV. 3.) Korm. rendelet a szennyvizek és szennyvíziszapok mezőgazdasági felhasználásának és kezelésének szabályairól;
201/2001. (X. 25.) Korm. rendelet az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről;
273/2001. (XII. 21.) Korm. rendelet a természetes fürdővizek minőségi követelményeiről, valamint a természetes fürdőhelyek kijelöléséről és üzemeltetéséről;

25/2002. (II. 27.) Korm. rendelet a Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és- tisztítási Megvalósítási Programról;
156/2002. (VII. 11.) Korm. rendelet a növényvédő szerek kis- és nagykereskedelmi forgalmazásának részletes szabályairól;
174/2003. (X. 28.) Korm. rendelet a közműves szennyvízelvezető és- tisztító művel gazdaságosan el nem látható területekre vonatkozó Egyedi Szennyvízkezelés Nemzeti Megvalósítási Programjáról
219/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet a felszín alatti vizek védelméről.
220/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól;
221/2004. (VII. 21.) Korm. rendelet a vízgyűjtő-gazdálkodás egyes szabályairól
314/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról
18/2006. (I. 26.) Korm. rendelet a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről;
21/2006. (I. 31.) Korm. rendelet a nagyvízi medrek, a parti sávok, a vízjárta, valamint a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és hasznosításáról, valamint a nyári gátak által védett területek értékének csökkenésével kapcsolatos eljárásról;
348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról
90/2007. (IV. 26.) Korm. rendelet a környezetkárosodás megelőzésének és elhárításának rendjéről;

III. Miniszteri rendeletek

10/2000. (VI. 2.) KöM–EüM–FVM–KHVM együttes rendelet a felszín alatti víz és a földtani közeg minőségi védelméhez szükséges határértékekről;
5/2001. (I. 16.) FVM rendelet a növényvédelmi tevékenységről;
13/2001. (V. 9.) KöM rendelet a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről;
6/2002. (XI. 5.) KvVM rendelet az ivóvízkivételre használt vagy ivóvízbázisnak kijelölt felszíni víz, valamint a halak életfeltételeinek biztosítására kijelölt felszíni vizek szennyezettségi határértékeiről és azok ellenőrzéséről;
28/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet a vízszennyező anyagok kibocsátásaira vonatkozó határértékekről és alkalmazásuk egyes szabályairól
89/2004. (V. 15.) FVM rendelet a növényvédő szerek forgalomba hozatalának és felhasználásának engedélyezéséről, valamint a növényvédő szerek csomagolásáról, jelöléséről, tárolásáról és szállításáról
27/2005. (XII. 6.) KvVM rendelet a használt és szennyvizek kibocsátásának ellenőrzésére vonatkozó részletes szabályokról
128/2005. (XII. 29.) GKM rendelet a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal veszélyes ipari üzemekre vonatkozó szakhatósági hozzájárulásának kiadásával kapcsolatos eljárásairól, valamint a veszélyes tevékenységekkel összefüggő adatközlési és bejelentési kötelezettségekről
28/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet a vízszennyező anyagok kibocsátásaira vonatkozó határértékekről és alkalmazásuk egyes szabályairól

3. Függelék

EU jogi dokumentumok listája

Az Európa Parlament és Tanács 2000. október 23-i, 2000/60/EK Irányelve az Európai közösségi intézkedések kereteinek meghatározásáról a vízpolitika területén (Víz Keretirányelv)

Az Európa Parlament és Tanács 2001. június 27-i, 2001/42/EK Irányelve a tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról (Stratégiai Környezeti Vizsgálatról szóló Irányelv)

Környezeti Hatásvizsgálatról szóló Irányelv (85/337/EGK)

2003/4/EK Irányelv a környezeti információkhoz való hozzáférésről

2003/35/EK Irányelv bizonyos tervek és programok kidolgozásában való nyilvános részvételről

2004/35/EK Irányelv a környezeti felelősségről

Fürdővizek minőségéről szóló Irányelv (76/160/EGK)

Madárvédelmi irányelv (79/409/EGK)

Ivóvízvédelmi Irányelv (80/778/EGK), módosítása a (98/83/EC) Irányelv

Jelentős balesetokról szóló (Seveso) Irányelv (96/82/EC)

Irányelv a szennyvíziszapról (86/278/EGK)

Városi szennyvizek kezeléséről szóló Irányelv (91/271/EGK)

A növényvédő szerekről szóló Irányelv (91/414/EGK)

Nitrát Irányelv (91/676/EGK)

Élőhelyvédelmi Irányelv (92/43/EGK)

Irányelv a szennyezés integrált megelőzéséről és szabályozásáról (96/61/EC)

4. Függelék

Vonatkozó nemzetközi egyezmények és megállapodások

Egyezmény a Duna védelmére és fenntartható használatára szóló együttműködésről (SZÓFIA, 1994)

A Biológiai Diverzitásról szóló Egyezmény (Rio de Janeiro, 1992)

Egyezmény a vándormadarak és a vadon élő állatok védelméről (Bonn, 1979)

Egyezmény az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről (BERN, 1979)

Egyezmény a nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyek védelméről, különös tekintettel a vízimadarak élőhelyeire (RAMSAR, 1971), beleértve az 1982-es párizsi Protokollt és az 1987-es REGINA-i módosítást

Egyezmény az országhatárokon áttérjedő környezeti hatások vizsgálatáról (ESPOO, 1991)

Egyezmény az országhatárokon átlépő vízfolyások és nemzetközi tavak védelméről és használatáról (HELSINKI, 1992)

Világörökség Egyezmény, 1972

Európai megállapodás a nemzetközi jelentőségű fő szárazföldi hajózási útvonalakról (AGN) (GENF, 1966)

Egyezmény a Duna hajózási rendszeréről (Belgrádi Konvenció, 1948)

Európai megállapodás a veszélyes árucikkek szárazföldi hajózási útvonalakon történő szállításáról (ADN)

5. Függelék

A Stratégiai Környezeti Vizsgálatról szóló irányelv követelményei (a 2001/42/EC Irányelvből)

1. szövegmező A Stratégiai Környezeti Vizsgálatról szóló Irányelv követelményei

I. Függelék

Az Irányelv 5. cikkének (1) pontjában hivatkozott információ

Az 5. cikk (1) pontjának értelmében nyújtandó információk az 5. cikk (2) és (3) pontjától függően a következők:

- (a) a terv vagy program tartalmának, fő célkitűzéseinek vázlata, valamint az egyéb releváns tervekkel és programokkal való összefüggés;
- (b) a környezet jelenlegi állapotának lényeges aspektusai, valamint azok várható alakulása a terv vagy program végrehajtása nélkül;
- (c) a várhatóan jelentős mértékben érintett területek környezeti jellemzői;
- (d) valamennyi fennálló, a terv vagy program szempontjából lényeges környezetvédelmi probléma, különösen azok, amelyek kiemelt környezetvédelmi jelentőséggel bíró területeket érintenek; pl. a 79/409/EGK és 92/43/EGK Irányelvek értelmében kijelölt területek;
- (e) azok a nemzetközi, közösségi vagy tagállami szinten előírt környezetvédelmi célkitűzések, amelyek a terv vagy program szempontjából lényegesek, valamint az, hogy hogyan vették figyelembe ezeket a célkitűzéseket és bármely környezetvédelmi szempontot a készítés során;
- (f) a környezetre gyakorolt várhatóan jelentős hatások, beleértve az olyan kérdéseket, mint a biodiverzitás, a populáció, az emberi egészség, a fauna, a flóra, a talaj, a víz, a levegő, a klimatikus tényezők, a dologi értékek, a kulturális örökség – beleértve az építészeti és régészeti örökséget -, a tájkép, valamint a fenti tényezők között érvényesülő hatások (ezek közé a hatások közé értendők a másodlagos, kumulatív, szinergista, rövid-, közép- és hosszútávú tartós és átmeneti, pozitív és negatív hatások);
- (g) azok az előirányzott intézkedések, amelyek célja a terv vagy program megvalósítása következtében létrejövő, a környezetre gyakorolt jelentős hátrányos hatások megelőzése, csökkentése és a lehető legteljesebb mértékű ellensúlyozása;
- (h) a vizsgált alternatív megoldások kiválasztásának hátterében álló okok felvázolása, valamint annak ismertetése, hogy hogyan zajlott le a vizsgálat, beleértve a szükséges információk összeállításánál felmerült esetleges nehézségeket (mint például technikai hiányosságok vagy a know-how hiánya);
- (i) a monitorozással kapcsolatban a 10. cikknek megfelelően előirányzott intézkedések leírása;
- (j) a fenti tételek szerint biztosított információk nem technikai jellegű összefoglalása.

II. Függelék

Kritériumok az Irányelv 3. cikkének (5) pontjában foglalt hatások várható jelentőségének meghatározásához

1. A tervek és programok jellegzetességei, különös tekintettel

- arra, hogy milyen mértékben határoz meg egy keretet egy terv vagy egy program a projektek és egyéb tevékenységek számára, akár az elhelyezkedés, a jelleg, a méret és a működési feltételek tekintetében, akár források juttatása révén,
- arra, hogy milyen mértékben befolyásol a terv vagy a program egyéb terveket és programokat, beleértve azokat, amelyek rangsorolva vannak,
- arra, hogy milyen mértékben releváns a terv vagy a program a környezetvédelmi szempontok integrálására vonatkozólag, különös tekintettel a fenntartható fejlődés támogatására,
- a terv vagy program szempontjából releváns környezetvédelmi problémákra,
- arra, hogy milyen mértékben releváns a terv vagy a program a környezetre vonatkozó közösségi jogszabályok alkalmazása szempontjából (pl. a hulladékkezeléshez vagy a vízvédelemhez kapcsolódó tervek és programok).

2. A hatások és a várhatóan érintett területek jellegzetességei, különös tekintettel

- a hatások valószínűségére, időtartamára, gyakoriságára és reverzibilitására,
- a hatások kumulatív jellegére,
- a hatások határokon áttérő jellegére,
- az emberi egészségre vagy a környezetre vonatkozó kockázatokra (pl. balesetek révén),
- a hatások nagyságára és térbeli kiterjedésére (a valószínűleg érintett földrajzi terület és populációméret),
- azon területek értékére és sebezhetőségére, amely valószínűleg az alábbiak miatt érintett:
 - o speciális természeti jellegzetességek vagy kulturális örökség,
 - o a túllépett környezetvédelmi minőségi szabványok vagy határértékek,
 - o intenzív földhasználat,
 - o az elismert nemzeti (országos), közösségi vagy nemzetközi védelem alatt álló területekre vagy tájakra gyakorolt hatások.